

Barn- och föräldrarätt, Åke Saldeen, 6 uppl., 2009

Errata/Supplement

Barn- och föräldrarätt

Åke Saldeen

6 upplagan 2009

ISBN 978-91-7678-724-3

IUSTUS FÖRLAG

Rättelser

S. 13 rad 7 står: vars registrerade partner eller sambo, skall stå: vars registrerade partner, sambo eller (genom lagstiftning 2009) numera också maka.

På flera ställen, t.ex. **s. 14**, 4 st. , **s. 21**, 1 st. och **s. 130**, 2 st. står: genom enkel anmälan, skall vara: genom en till folkbokföringsmyndigheten, dvs, Skatteverket, gemensam anmälan.

S. 21, näst sista st. och **s. 151**, 1 st. står: Moderna adoptionsregler skall vara: Modernare adoptionsregler. – Efter bokens tryckning, närmare bestämt den 2 juli 2009, har den nämnda adoptionsutredningen ("2008 års adoptionsutredning") överlämnat betänkandet Modernare adoptionsregler (SOU 2009:61). Nedan redogörs något för innehållet i detta betänkande

S. 94 under 3.4 nästa sista raden står: gift vid barnets födelse, skall nu (genom lagstiftningen 2009 om könsneutrala äktenskap) stå: gift med en man vid barnets födelse (jfr närmare härom bokens s. 57).

Tillägg

Bet. Modernare adoptionsregler (SOU 2009:61, s. 15 ff.).

I uppdraget för 2008 års adoptionsutredning ingick bl.a. att göra en allmän översyn FB:s regler om adoption i denna balks 4:e kap. Sålunda skulle utredningen ta ställning till om det för att stärka barnperspektivet fanns anledning att reformera reglerna om domstolsprövningen i adoptionsärenden. Domstolarnas beslutsunderlag i dylika ärenden skulle utredas bl.a. genom en undersökning av socialnämndernas åtgärder vid en begäran om yttrande samt av i vilken utsträckning barn fick komma till tals. Mot bakgrund av resultaten av denna undersökning skulle utredningen bedöma om reglerna behövde ändras eller kompletteras i syfte att förbättra domstolarnas beslutsunderlag och säkerställa att adoptionen är förenlig med barnets bästa. I uppdraget ingick vidare att uppmärksamma frågor om sambors möjlighet att adoptera, samtycken till adoption samt åldersgränser för att få adoptera. Även vissa frågor gällande särskilt internationell adoption skulle utredas, såsom behovet av att säkerställa barnets bästa vid s.k. enskild adoption, dvs. adoption som inte sker genom förmedling av en auktoriserad sammanslutning samt behovet av en företrädare för barn som kommer till Sverige i adoptionssyfte. Slutligen ingick i uppdraget en allmän översyn av lagen (1971:796) om internationella rättsförhållanden rörande adoption.

När det gäller utredningens förslag skall först nämnas att det föreslås att 4 kap. i FB om adoption skall ersättas av ett helt nytt kapitel med en annan systematik och ett modernare språkbruk. I detta kapitel skall enligt förslaget införas en grundläggande bestämmelse om att barnets bästa skall vara avgörande för alla beslut om adoption av barn under 18 år. I lagtexten skall anges vissa omständigheter som skall beaktas särskilt vid bedömningen av frågan om vad som är bäst för barnet, såsom t.ex. "viljan och förmågan hos barnets föräldrar att ge barnet omvårdnad, trygghet och en god fostran"(2 § i det föreslagna nya 4:e kap. i FB). Beaktas skall också förhållandet i övrigt mellan barn och biologiska föräldrar samt "förutsättningarna för sökanden att ge barnet ett varaktigt och stabilt föräldrabarnförhållande" (samma §). Det föreslås vidare att det införs en särskild bestämmelse om vuxenadoption, dvs. adoption av den som fyllt 18 år, enligt vilken regel adoption skall få ske

endast ”om det finns särskild anledning med hänsyn till det personliga förhållandet mellan sökanden och den som sökanden vill adoptera”(3 §). Vid bedömningen skall särskilt beaktas om huruvida ”sökanden har uppfostrat den som sökanden vill adoptera” eller om ”det på annat sätt har uppkommit ett varaktigt och stabilt föräldra-barnförhållande mellan dem” (samma §). Utredningen vill bibehålla regeln om att den som vill adoptera skall ha fyllt 25 år men att sökanden dock kan vara under denna ålder när fråga är om styvbarnsadoption. Enligt utredningen bör dock undantag från 25-års gränsen kunna göras även i andra fall om det ”med hänsyn till barnets bästa finns särskild anledning” (4 §). Som exempel nämns att det finns en annan nära personlig anknytning mellan barnet och sökanden. Vidare föreslås att sambor skall kunna prövas som adoptivföräldrar samt att vårdnaden skall genom adoptionen bli gemensam för de båda samborna. Möjligheten idag för en make att adoptera ensam i fall där andra maken lider av en allvarlig psykisk störning vill utredningen ta bort eftersom barnet även om det inte får något föräldra-barnförhållande till adoptantens make riskerar att hamna i en för barnet mycket påfrestande miljö. Huvudregeln om att den som fyllt 12 år inte får adopteras utan eget samtycke vill utredningen behålla men det undantag som idag i vissa fall finns då barnet är mellan 12 och 16 år vill utredningen slopa. Vad gäller kravet på samtycke till adoption av barnets föräldrar vill utredningen behålla det undantag från detta samtyckeskrav som idag gäller för en icke vårdnadshavande förälder. Den vetorätt som en vårdnadshavande förälder idag normalt har vill utredningen också behålla. Utredningen anser att med hänsyn ”till de mycket ingående rättsverkningar som en adoption innebär finns det särskild anledning att vara försiktig med inslag av tvång. I syfte att underlätta nationella adoptioner när detta är till barnets bästa är det lämpligt att det utvecklas arbetssätt för att främja samförståndslösningar i frågor om adoption och att det ges stöd till dem som arbetar med dessa frågor inom kommunerna. Detta bör vara Socialstyrelsens uppgift” (SOU 2009:61, s. 18).

På grundval av resultaten av en enkätundersökning riktad till socialnämnder och kontakter utredningen haft med företrädare för socialtjänst, domstolar och adoptionsorganisationer föreslår utredningen en rad åtgärder för att förbättra domstolarnas beslutsunderlag i adoptionsärenden. Sålunda skall det enligt utredningen inte längre vara socialnämnden utan i stället den tjänsteman vid nämnden som genomfört adoptionsutredningen som skall yttra sig till domstolen. Vidare skall enligt förslaget domstolarna kunna ge riktlinjer för utredningen och bestämma viss tid inom vilken denna skall vara slutförd. Om det är möjligt skall barnet inom ramen för utredningen ges relevant information och erbjudas behövlig rådgivning. Om det är nödvändigt skall utredaren söka klarlägga inställningen hos barnets föräldrar och särskilt förordnade vårdnadshavare och om möjligt informera om villkoren för och rättverkningarna av en adoption samt erbjuda behövlig rådgivning. Vidare föreslås bl.a. att utredaren skall för domstolen redovisa resultatet av adoptionsutredningen och även lämna förslag till beslut samt att sekretess inte skall hindra utredaren från att från annan kommun inhämta uppgifter. Utredningen föreslår också att det i lagen införs en *osanktionerad* bestämmelse om att adoptivföräldrar så snart det lämpligen kan ske har att informera barnet om att detta är adopterat. Har någon adopterat sin makes eller sambos barn skall denna skyldighet enligt förslaget vara gemensam för adoptanten och maken eller sambon.

När det gäller adoption av barn med hemvist utomlands gäller enligt huvudregeln att den som vill adoptera skall anlita en auktoriserad sammanslutning för förmedlingen av adoptionen. Tillstånd till s.k. enskild adoption, dvs. adoption utan sådan förmedling kan dock ges av MIA. Utredningen konstaterar att ”enskild adoption ofta är förenad med problem när det gäller dokumentation och utredning. Gällande rätt tillåter också adoptanterna att vända sig direkt till svensk domstol med en ansökan om adoption utan att socialnämnden har gett sitt medgivande till att sökanden får ta emot barnet i adoptionssyfte och utan att MIA har gett sitt tillstånd till att adoptionen får ske utan förmedling av en adoptionsorganisation” (a.bet., s. 19

f.) Med utgångspunkten att det ur ett barnperspektiv är bättre att en adoption förmedlas av en adoptionsorganisation samt att det inte bör finnas flera olika vägar för adoption föreslår utredningen att regelverket kring enskild adoption stramas upp och görs enhetligt. Sålunda skall enligt förslaget tillstånd till enskild adoption endast kunna ges när fråga är om adoption av släktingbarn eller i fall där det eljest med hänsyn till det personliga förhållandet mellan sökande och barn föreligger särskild anledning att godta sådan adoption. Enligt förslaget skall prövningen göras av socialnämnden och inte som idag av MIA. Tillstånd till enskild adoption skall få ges endast om ett medgivande lämnats sökanden att ta emot barnet för adoption och den aktuella adoptionen därvid befunnits vara till barnets bästa. Om fråga är om ett barn under 18 år som förts, eller avses föras, till Sverige för adoption skall enligt förslaget svensk domstol få ta upp en ansökan om adoption till prövning endast om adoptionen förmedlats av en auktoriserad adoptionsorganisation eller tillstånd lämnats till enskild adoption.

Utredningen föreslår vidare att reglerna om medgivande att i adoptionssyfte få ta emot ett barn med hemvist utomlands kompletteras med en uttrycklig bestämmelse reglerande frågan om sökandens ålder vid en ansökan om ett sådant medgivande. Enligt huvudregeln i den föreslagna bestämmelsen skall medgivande inte få lämnas om sökanden eller de sökande har fyllt 43 år. Vad nu sagts skall dock inte gälla om barnet har en personlig anknytning till sökanden eller det eljest finns särskilda skäl. (Den tid ett medgivande gäller har i förslaget förlängts från två till tre år.) – Utredningen konstaterar att man i vissa fall redan vid ansökan om här aktuellt medgivande vet vilket barn som sökanden önskar adoptera. I sådant fall skall socialnämnden enligt förslaget pröva om den tänkta adoptionen är förenlig med barnets bästa. Om det då visar sig t.ex. att barnet har en fungerande familj i sitt hemland och därför inte är i behov av en adoption skall medgivande inte lämnas. Härigenom får enligt utredningen medgivandeprövningen ett tydligare barnperspektiv och det blir möjligt att på ett tidigare stadium än idag avstyra en adoption som inte är till barnets bästa.

När det i övrigt gäller frågor om internationella adoptioner kan bl.a. nämnas att utredningen föreslår att lagen (1971:796) om internationella rättsförhållanden rörande adoption skall ersättas av en ny lag, som i större utsträckning än 1971 års lag skall bygga på den s.k. hemvistprincipen. Sålunda skall enligt förslaget svensk domstol vara behörig att pröva fråga om adoption om den eller de sökande eller den som sökanden vill adoptera har hemvist i Sverige. Dessutom skall svensk domstol vara behörig om den eller de sökande är svenska medborgare och hemviststatens myndigheter saknar behörighet att pröva adoptionsansökan. Också i andra fall skall, om det finns särskild anledning, ansökan kunna prövas i Sverige. Som exempel nämns att det finns anknytning till flera olika länder men starkast anknytning till Sverige. Det föreslås vidare att en ansökan om adoption skall som idag enligt huvudregeln prövas enligt svensk lag. Det undantaget skall dock enligt förslaget gälla att om ansökan gäller ett barn under 18 år med hemvist utomlands eller som förts till Sverige i adoptionssyfte skall frågor om föräldrarnas samtycke till adoption prövas enligt lagen i barnets ursprungsstat. Vidare föreslås bl.a. att med hänsyn till barnets bästa att ett lagakraftvunnet adoptionsavgörande, som har meddelats eller annars erkänns i den stat där adoptanten hade sitt hemvist när avgörandet meddelades skall erkännas i Sverige.

Slutligen skall endast tilläggas att utredningen övervägt behovet av en särskild företrädare för barn som kommer till Sverige i adoptionssyfte men inte funnit något sådant behov föreligga då enligt utredningens bedömning redan gällande rätt ger tillräckliga förutsättningar för tillvaratagandet av sådana barns rättigheter.